

ILUSTRIRANI

GLASNIK

LETNA NAROČNINA ILUSTR. GLASNIKA KRON 8⁻, ZA DIJAKE KRON 6⁻; POSAMEZNE ŠTEVILKE 20 VINARJEV :: LETNA NAROČNINA ZA NEMČIJO KRON 10⁻, ZA DRUGE DRŽAVE IN AMERIKO KRON 13⁻

SLIKE IN DOPISI SE POŠILJAJO NA UREDNIŠTVO ILUSTRIRANEGA GLASNIKA, KATOLIŠKA TISKARNA. ::: NAROČNINA, REKLAMACIJE IN INSERATI NA UPRAVNIŠTVO LISTA, KATOLIŠKA TISKARNA V LJUBLJANI

LETNIK 2. * 18. MAJA 1916 - IZHAJA VSAK ČETRTEK * ŠTEV. 38

Ruski kmetje kažejo pot avstrijskim ulancem.

Rožlin in Urjanko.

Po narodni pesni
spisal
dr. Leopold Lenard.

Med slovenskimi narodnimi pesmimi najdemo balado, ki zavzema čisto posebno stališče v naši narodni poeziji. Človeku se zdi, kakor da bi čital kakšno staro škotsko balado, ne pa slovensko narodno pesem. Ta spev je odmev daljnih časov, ko so živeli po naši domovini še ljudje s silnimi živci, krepki in močni, veliki v strasteh in v dobrih činih. Sedanjí majhni rod skoraj ne more razumeti več onih časov, ko je narava bila še bujna in neprisiljena, navade divje in neukročene. Vendar ne škoduje našemu majhnemu rodu, ako se pogrezne z mislijo nazaj v one čase in si jih skuša predstaviti s svojo domišljijo.

Tako sem se lotil stare balade o Rožlinu in Vrjanku in jo hočem predstaviti s celim miljejem, v katerem se je razvila. Nisem vzela balade za predmet povesti, ampak povedati hočem balado, kakor se je vršila, in dodati samo milje, ozadje in okvirje. Nič ne maram ponarejati in ničesar popravljati. Ljudje naj nastopajo v povesti, kakor žive v baladi. Naj zažari pred nami ogenj, naj zabučé hudourniki, naj razsaja vihar in ožive spet časi divje sile in bujne narave.

To naj nam pove pravljica o Rožlinu in Vrjanku.

I.

V Dolenjo vas so prišli razbojniki s Črne gore. Dvanajst jih je bilo, vsi veliki

in močni in podobni drug drugemu, kakor bukev bukvi, visoke postave, krepkih teles, miščastih udov, zagorelih obrazov. Mogočno so se jim ježile brke in oči so se jim odpirale široko in predrzno, telo je pa strčalo orožja. Dolge puške risanke so jim visele po hrbtih, samokresi so jim tičali za pasí, v rokah so pa držali majhne sekirice, katerih dolga držala so jim služila za palice. Te sekire so bile strahovito orožje črnogorskih razbojnikov. Pri hoji po gorah se je opiral nanjo, kadar je šel navzdol. Ako se je pa spuščal po zarasli strmini navzgor, je zapikaval pred sabo sekirico v debela dreves in se poprijemaje za držaj pomikal navzgor. Kogar je pri napadu zadel s svojo sekiro, se ni več veselil življenja.

Kučme so imeli na glavah in opanke na nogah, na telesih kratke tesne hlače in kratke tesne jopiče, okrog života so bili pa opasani z usnjatimi pasí.

Tako so izgledali v onih časih črnogorski roparji.

Zvonovi so zapeli, orgle so odbučale, petje na koru je izzvenelo in ljudstvo se je vsulo iz cerkve, ki je stala na strmi višini nad vasjo, ter se spustilo po strmini navzdol proti vasi, ko so roparji prikorakali od druge strani po poti, ki pelje v vas.

Prišedši na vrh prelaza so se ustavili in pogledali na vse strani. Na levi je stala cerkva nad prelazom, na desni je počivala vas v dolinici pod prelazom, ljudje so pa vrelí iz cerkve navzdol proti vasi in polnili krčme.

Bilo je žegnanje, dan razposajenega veselja, ko si vsak vaščan privoščí kaj priboljška in zabave.

Razbojniki so pogledali proti cerkvi in potem proti dolini. Ropar ne moli in ne zahaja v cerkev. Gora je njegova domovina, gozd je njegovo stanovanje, mesec mu sveti in solnce ga greje, vetrovi mu pojejo pesmi in hudourniki, ki buče nad prepadi. Vihar je njegov brat in nevihta mu je sestra, divja priroda pa njegova mati. Trdo je njegovo življenje in nesrečna je navadno njegova smrt, vendar ima to življenje toliko privlačne sile, da ne izpusti več človeka, ki se mu je enkrat vdal, tja do smrti.

Zaničljivo so se obrnili roparji od cerkvice in se spustili po strmini navzdol za ljudmi, ki so šli od maše. Množica se jim je povsod umikala in delala pot, ljudje so jih pogledavali začudeno, toda bali se jih niso. Ropar je strašen, kadar gre po svoji obrti, kadar pa pride mirnih namenov, se ga ni treba bati. Vaščani so to že vedeli in se roparjev niso ustrašili. Prišli so s Črne gore v Dolenjo vas, da se pozabavajo na žegnanju, naplešejo in napijejo, potem bodo pa spet odšli nazaj gori v svoja bivališča. Marsikakšno dekle je skrivaj celo

rado pogledalo po krepkih postavah in dolgih brkih.

Ženska je že taka! Navadna vsakdanjost ji prične kmalu presedati. Njena bujna fantazija koprni vedno za nenavadnimi in tujimi predmeti in njena živahna čustva iščejo vedno in povsod velikih in mogočnih vtisov. Žensko mami najlaže to, kar je izvanredno in kar s svojo zunanjostjo učinkuje na živce in čustvo, pa naj bo dobro ali slabo. Ženska podleže hitro vsakemu vplivu, naj bode k dobremu ali k slabemu, samo ako močno učinkuje na njeno domišljijo in na njena čustva. Krepke in nenavadne prikazni oboroženih razbojnikov so torej mogočno učinkovale na domišljijo in na čustva deklet, ki so šla od maše. Toda razbojniki se niso ustavili in se niso zmenili za nič med potjo, ampak mahali so jo po cesti navzdol naravnost proti krčmi.

Pa tudi fantje so gledali z začudenjem in z dopadanjem na razbojnice. Divja, neukročena svoboda je odsevala z njihovih zagorelih obrazov, neodvisnost in neupogljivost je bila v vsaki kretnji telesa, pogledi so bili smeli in izzivajoči, kakor da bi hoteli zaklicati celemu svetu:

Pridite in primite nas, ako imate moč in pogum!

Toda nikdo ni prišel in nikdo se jih ni lotil. Takrat še ni bilo žandarjev, kakor dandanašnji, vaščani sami pa tudi niso imeli nobene volje lotiti se razbojnikov, ki jim niso ničesar hoteli, in ki bi vsak napad brez dvoma tudi krvavo odbili. Zakaj in za koga? — vprašal se je vsakdo — ako nam pa nič nočejo in, kar je poglavitno, ako jim nikakor nismo kos.

Marsikateri mladenič se je tako zagledal v te krepke postave, da ga je potem naenkrat zmanjkalo v domači vasi. Šel je gori v goro in se pridružil roparjem. Tako se je zgodilo pred leti z Andrejačevim Andrejačem. Bil je krepak in priden mladenič v svoji vasi, njegov oče je bil trden kmet, ki je že pešal in mu v kratkem nameraval izročiti kmetijo. Dogovorila sta se že z Jernačevo Jerico, da se vzameta predpustom. Vsi vaščani so bili mnenja, da bo to pošten in srečen zakon, iz Andrejača pa dober in trden kmet, kakor je bil njegov oče. Toda prišlo je drugače.

V jeseni so prišli roparji z gore v Dolenjo vas na žegnanje. V krčmi so pili in plesali in razmetavali tolarje na perišča. Kmetje so pili in razgrajali z njimi, ko so bili pa že vsi močno vinjeni, je prišlo do pretepa. Nato so pa roparji pretepli vse kmete, ki so bili v gostilni, in še krčmarja povrh, ter odšli nazaj v Črno goro. Andrejačev Andrejač je bil tudi udeležen pri dotičnem pretepu in ležal je potem nekaj dni. Ko je vstal, je hodil nekaj časa tiho in zamišljen okrog.

»Ali si že pozabil na razbojnice?« vprašal ga je nekoč njegov prijatelj, sosedov Jožko.

»Kako bi jih pozabil! Saj imam še sedaj marogasto kožo. Tako se nikdo ne zna tepsti kakor oni.«

»To je pač res. Kar se kdo vadi, to pa zna. Kdor celo življenje drva seka in po zemlji rije, zna drva sekati in po zemlji

Strelnski jarek iz snega 2400 m visoko na Tirolskem.

riti, kdor pa hodi z razbojniki, bo znal, kar je njihovega rokodelstva.«

»En sam pastir žene lahko deset in še več krav na pašo, kajneda?«

mi živimo pa v naših kočah, zato da nas molzejo in vodijo kakor hočejo. Volk ej svoboden, krava pa ne.«

Jožko je zmajal z glavo in rekel:

»Kakšen si postal!«

»Takšen,« odvrnil je Andrejač suho.

»Kaj pa Jerica?« vprašal je Jožko, da bi obrnil pogovor na kaj drugega.

»Ne vem! Nisem bil pri njej od onega pretepa. Ne upam se.«

»Zakaj ne?«

Poprej sem mislil, da sem kaj. Ukal sem in pel in bil ponosen na svojo silo. Sedaj pa vidim, da smo vsi nič. En sam človek, ki je vzgojen v svobodi, nas razžene, kakor volk veliko čredo ovac. Goljufal sem sebe in njo in sedaj me je sram stopiti pred njen obraz. Zdi se mi, da sem kakor otrok, ki je šele sedaj prišel do zavesti, da je otrok, poprej si je pa domišljjal, da je odrasel človek. Jerica se mora smejati in norčevati, ker so nas metali po krčmi kakor koruzne storžiče.

Jožko je zmajal z glavo in odšel, ker ni vedel, kaj bi odgovoril. Andrejača je pa kmalu potem zmanjkalo v vasi. Jerica je za njim plakala, da je imela vse zatekle oči, njegov oče je hodil odslej še bolj sključeno in počasi, drugi ljudje so pa zmajevali z glavami:

»Vsega je imel doma dovolj in še lepo in dobro nevesto povrhu, pa je vse zapustil in šel med razbojnike. Tako je, ako človeka premeta ošabnost.« Starši so bili premeški ž njim in prebahati so bili, to se je vcepilo tudi fantu v dušo. Sedaj pa hodi po gorah in se živi po roparskem

načinu, namesto, da bi jedel doma mehek kruh in pil starino z Jerico.

(Dalje.)

Slike z bojišča.

IX.

Težka noč.

Spisal S t a n k o B o r.

Premočeni smo bili že do kože, v čevljih so bile cele mlake vode; zobje so zašklepetali, če je kdo odprl usta, zato smo jih siloma stiskali; ležanje na mokrih tleh in mirno v rojni črti nam je postajalo neznosno; morda se ne bi nikdar s tako silovitostjo in nevzdržljivostjo vrgli na sovražnika kakor v tistih hipih, da je prišlo povelje: Naprej! Skočili bi na otrpnele noge, se zagnali naprej, ej, in kri bi zavalovila v nas, nihče bi več ne čutil mraza in mokrote in otrpnelosti v udih. Ali povelja ni bilo vse do mraka in neprijazne in meglene in odurne jesenske noči. In z nočjo je prišlo vse drugo povelje kakor smo ga pričakovali. Glasilo se je: zakopati se!

Leno in nezaupljivo so se stegnile roke po lopaticah na tornistri, ali ko so začeli kopati razmočeno gozdno zemljo, ki se ni mnogo upirala, jim je delo nenkrat zaprijalo. Urne kretnje in pripogibanje života je razvnelo oledenelo kri — celo šale in dovtipi so se začuli tuintam in celo preglasno, da je morala oblastna roka podčastnika poseči vmes.

V trdni temi ni niti videl eden drugega, šepetaje smo si dajali znake, naporno in neablivo je bilo nadziranje, da se koplje na pravem mestu in v smeri proti sovražniku in v soglasju s sosedi.

Komaj so se razmajali otrpneli udje in začelo delo z vnemo in bilo v pravem tiru, ko je prišel ordonanc od stotnika in me vodil k njemu.

»V tem pravcu se nahaja tretji bataljon X. tega polka. Vzemite en roj s seboj in mi postavite zvezo z bataljonom!«

Stopil sem čisto k stotniku, da se je lice dotaknilo njegovega mokrega dežnega plašča in izkušal v tej strašni temi razbrati smer, v katero je kazal z roko.

»Razumeli?«

»Razumel, gospod stotnik!«

»Zjutraj v mraku se vrnete na stotnijo!«

Obrambna strelska zgradba iz snega na Tirolskem (2400 metrov visoko).

»Seveda!«

»Toda ena sama krava ima moči za več ko deset dečkov, kajneda?«

»Seveda!«

»Kako pride torej do tega, da lahko en deček žene deset krav kamor hoče in jih ustrahuje kakor hoče?«

»Zato, ker se mu puste.«

»To je! Dobro si povedal. Ako bi se krave ne pustile, cela vas bi jih ne ugnala. Volk je veliko manjši od krave, toda je treba krepkega in s puško oboroženega moža, da mu je kos. Volk živi v gozdu in se ne pusti, krava živi pa v hlevu in se pusti, to je razlika. Tako je tudi z ljudmi. Razbojnik živi v gozdu in nikdo mu ni kos,

Naš težki možnar na jugozahodnem bojišču.

Iz južno-zahodnega bojišča: Pokrajina Cima Presena.

»Da!«

Odšel sem nazaj v rojno vrsto, celo uro sem rabil za pot, ki bi jo v drugih razmerah prehodil v par minutah. Črna, črna tema, gost in tudi pri belem dnevu težko prodiren gozd, zemlja gosto posejana z robotimi kamni.

»Drugi roj četrtega voda!« sem proizvedoval, ali zašel sem čisto na nasprotni konec.

»Drugi roj, ustavite delo! Lopatice na tornistre! Gremo!«

Molk ko v grobu. Videl nisem ni enega, ali čutil sem dvanajst pogledov, ki strme skozi to neprodarno temo v smeri, odkoder je prišel glas. Kopanje so ustavili, ali da bi izvršili moje povelje, nisem mogel razvideti in čuti.

»Kam?« je presenetilo in vznemirilo dvanajstorico.

»Hitro, nimamo preveč časa!«

Tedaj so začeli pripenjati lopatice na tornistre; korporal Pero, ki ni imel tega dela, se je preril skozi temo do mene in vprašal zaupno: »Gospod enoletni prostovoljec, kam?«

»Zvezo moramo vpostaviti s tem in tem bataljonom.«

»Jeli daleč?«

»To Bog ve in bataljon sam in višja poveljstva, ki so ga tja poslala, jaz ne.«

»Kaka noč! Ali ste vi tudi premočeni do kože?«

Da še vpraša! Nog skoraj več ne čutim, če stojim; če se premaknem, me pretrese zavest, da so nogavice take, ko da bi ležale sedemdeset dni v kaki mlaki; po hrbtu me pretresa ko zona, k prejšnji mokroti se je pridružila še ta, ki je na potu od stotnika zdrsula z vej za moj vrat; roke stisnem v žep, ali žep je moker, hočem jih spraviti v rokave, ali rokavi so mokri, le iz grla prihaja še topla sapa in dela ozeblim rokam ko balzam rani.

Ljudje so se začeli zgrinjati k meni.

»Mijo... Pero korporal... Pero infanterist... Marko... Sava... Stipe... Mile... Špiro... Grgo... Ive frajtar... Ive infanterist... Miro... Miro! Kje je Miro?«

Zval sem jih in odzivali so se, le njega ni bilo, počasneža, zaspanca, človeka, ki ga ni na vsem božjem svetu prav nič zanimalo ali celo vznemirjalo, izvzemši menaže in spanja.

»Kje je zopet? Pa se mu ni vendar kaj dogodilo? Ranjen... ali mrtev?«

Ne, ranjen ni bil, mrtev tudi ne, še pred par trenutki, tedaj, ko sem jaz prišel in povedal, da gremo, ga je videl Sava. Hipoma je izginil, hipoma ga je zmanjkalo.

Da, če bi bila blizu kaka vas, pa če bi bila i med nami in sovražnikom ali bi bil sovražnik celo v njej, bi se ne čudil, da ga je zmanjkalo. Ob prvi priliki bi se zmaknil in se splazil v vas, nabasal žepe in vrečo za kruh in tornistro. In ko bi mi zevali od glada in tolažili suhe želodce z nenasitnim upanjem, bi Miro jedel kje v kakem skrivališču in poplaknil jed s požirkom slivovke. Dobil bi od njega nihče ne trohice, razen morda tistega, ki bi ga zalotil pri jedi, da ne bi povedal drugim.

Ali v tej strahoviti temi in v tem neprodarnem gozdu vendar ni mogoče, da bi odšel. Njegove geografične znanosti so bile sicer sijajno razvite in morda je le zavohal kje pred nami ali na desni kako vas — pa ne, ni mogoče pri tej temi.

»Potuhnil se je ali v resnici zaspal! Ali ne bo se mu obneslo! Poiščite ga!«

In pritajeni klici so ga zvali, strašne grožnje so mu grozile od Pera korporala in Ive frajtarja — zastonj! Iz gluhe teme je odgovarjalo le delo rojev desno in levo.

Naenkrat sem se spotaknil ob nemem. Previdno in počasi sem šel, ali to, ob kar sem zadel, ni mogel biti kamen in ni mogla biti veja. Sunil sem z nogo še enkrat v tisto smer, jezno in močno — nihče se ni oglasil, ali spreletela me je zavest, da sem sunil o človeka — ali morda medveda ali volka, ki ga je podnevu med bitko zadela svinčenka.

»Hej, človek, če si božji...«

Sklonil sem se, tipal z rokami — bil je človek, zakaj roka, ki v temi ni videla, kam sega, je butnila ravno v obraz, in človek pred menoj se je zdrznil, ali glasu ni iztisnil iz sebe.

Tedaj me je zgrabila jeza. Butnil sem s puškinim kopitom vanj: »Da se ne sramuješ!«

Kakor pospan, ravnokar v spanju moten glas je odgovoril: »Kdo me bije in zakaj?«

To je bil višek. Zbrati sem moral vso svojo najboljšo voljo, da nisem udaril s kopitom.

»Stotnik bo obračunal s teboj, ne jaz! — Halo, Miro je tu!« sem viknil v temo.

Prvi je prišel korporal Pero! Miro se še vedno ni dvignil, počasi se je premikal na desno in levo in se delal, ko da ima pripraviti tornistro za vizito. V korporalu je vzkipela jeza; mokrota in težave dnevne bitke in novo povelje oditi v neznano noč so pripomogle, da je bila jeza burna in neupogljiva. V trenutku je spravil Mira na nože, psovke in grožnje so se vsule na njegovo glavo in bilo jih ni manj ko drobnih kapljic, ki so deževale nanj.

»Pero, vi pazite, da se spotoma zopet ne izmuzne!«

»Bom!« je odgovoril.

»Kam gremo?« se je naenkrat zanimal Miro, ali Pero mu je dal odgovor, da ni več vprašal.

In odšli smo.

Šel sem prvi, za mano eden za drugim, drugi se je držal prvega za tornistro ali rokav. Tipaje sem si iskal pota; butil sem tuintam v deblo; spodrsnil na kamenju, stopil tako, da sem se prevalil preko kakega kamena ali stebela in zdrsel po strmem pobočju nizdol. Frajtar Ive, ki je šel za menoj, je vselej obstal ko pribit in čakal, kaj se bo nadalje zgodilo z menoj. Pomagati ni mogel v temi, šele ko ga je moj glas obvestil, kako je z menoj in ali potrebujem pomoči, da me spravi na nože, se je zgani, sledil mojemu glasu in vlekel procesijo za seboj. Ostre veje so me bile

Podpolkovnik Stanko Turudija.

po obrazu; cele plohe kapljic so se seljevale z vej za moj vrat; tornistra je postala težka ko svinec; roke so bile od tipanja že vse razpraskane, prstov skoraj nisem več čutil.

Šli smo — koliko smo prehodili? Bog

sam ve! Preden sem pretipal za vsak korak, kam bom stopil, pretipal na tleh in pretipal pred seboj, da zopet ne butim ob steblo... Preden sem se dvignil, kadar sem spodrsel... Preden so zadnji in srednji poizkušali na desno in levo, bi li bilo boljše, zakaj zašli smo na samo ostro kamenje, kakor na kakih razvalinah... Preden se je dvignil eden ali drugi, ki je nesrečno stopil in padel; pa smo ga morali vsi čakati, da se ne izgubi zveza... Koliko smo se približali cilju? Če bi vedel — sedaj je polovica pota prekoračena, pa če bi bila četrtnina, desetina pota, samo da bi vedel, vsaj slutil...

Tedaj smo Slovenci še malo poznali majorja Stanka Turudija. Štirinajst dni pozneje, ko se je vozil mimo Ljubljane, ga ni poznala samo Ljubljana, ampak vse slovenske dežele, v časopisih vseh narodov avstro-ogrske monarhije smo brali o njem. V teku teh štirinajstih dni je bil in dobil tisto slavno bitko pri Plaveh. Ko so Lahi prišli tu čez Sočo v množicah, zavzeli Plave in bližnjo svetovnoznano koto 383 in prodirali na Kuk, ni bil Turudija v tem odseku. Šele v teh kritičnih trenutkih, ko so spoznala višja vodstva, s kako silovitostjo in neutrudljivostjo prodira tu sovražnik in kako se bojuje za ta

zemlje, so drveli drugi preko mrtvih trupel svojih tovarišev naprej. In kako so se bojevali, kako je hrumela njihova artiljerija! »Vsa čast!« je rekel Turudija, ali umaknil se ni vse tri dni ni za korak. Ko je slednjič priklopela sila do viška: municije ni bilo za puške, vse rezerve izčrpane, cevi pušk vroče ko razbeljeno železo, Lahi naskakujejo ko obsedeni — Turudija je dal svirati naskok. Z lopaticami za kopanje, s kamenjem v roki so se vrgli vrli Dalmatinci sovražniku nasproti, grizli z zobmi, bili z rokami, zaplenili prve strojne puške na laškem bojišču — nagrado so dobili za to — in zadržali sovražnika, da stoji še

A. Peterka

posestnik na Selu pri Moravčah, padel je ob Soči 2. nov. 1915. Snivaj v miru!

Janez Markelj

rojen v Martinvrhu pri Zalilogu; padel je na Doberdolu. Uživaj večni mir!

Gašpar Rant

iz Zalega Loga, padel v bitki pri Palahicah v Galiciji 13. jun. 1915. Z Bogom v miru!

Josip Eržen

iz Dražgoš, umrl za kolero v Galiciji 30. julija 1915. Počivaj v miru!

Fran Črnko

iz Limbuša pri marib. Bistrici, pogrešan izza bitke pri Grodeku.

Henrik Črnko

iz Limbuša pri marib. Bistrici, ranjen pri Grodeku 1914, ruski ujetnik; pogrešan.

Šli smo — kje smo? Vžigalice so premočene, pa da bi i ne bile premočene, blizu sovražnika si in je ne smeš prižgati. Ne moreš pogledati na kompas! Kaj, če sem krenil v temi v nasprotno smer? Kaj če grem mesto k omenjenemu bataljonu naravnost v naročje sovražniku? Ta strah mi je podvojil moči, tipal sem neumorno in vlekel dvanajstorico za seboj, vse temne misli sem izkušal vtopiti v vnemi, da pridemo le naprej. (Dalje.)

Podpolkovnik Stanko Turudija.

(Glej sliko.)

Ko smo se vozili koncem maja lanskega leta skozi Ljubljano na laško bojišče, so nas Ljubljanci, posebno še Ljubljancanke prijazno pozdravljale in nam želele vojaško srečo proti novemu sovražniku. Da so peli naši vrli Dalmatinci, so čule ljubljanske dame na kolodvoru in v Tivoli, ali kaj so peli, si najbrže niso zapomnile. Meni pa zveni še sedaj po ušesih, kakor je orilo tedaj po ljubljanskem kolodvoru in po Tivoli iz vsakega vagona:

Turudija i naš car
svaki puši po cigar,
od cigara pepel pada,
Italija propada...

Naš Turudija je stal prijazno se smehljajoč pri oknu, prijazno odzdravljaj in pozdravljaj navdušene množice, pušil svoj »cigar« in bil vesel Slovenec in sprejema na slovenski zemlji in da se vozi po slovenski zemlji in da gre braniti slovensko zemljo. »Fest fantje so slovenski fantje, in fest dekleta so slovenska dekleta!« je rekel v pravilnem notranjskem dialektu. Kot mlad praporščak in pozneje poročnik in nadporočnik in stotnik je služil pri 97. pešpolku in se naučil slovenščine ko svojega materinega jezika.

»ključ Gorice«, je dobil Turudija povelje, da zadrži s svojim bataljonom nepregledne množice sovražnika. Pri brigadi in diviziji in kuru so znali, kdo bo to nalogo najbolje izvršil. S svojim bataljonom — drugim 22. pešpolka — in peščico »Deutschmeistrov« ni samo zadržal sovražne premoči, nego jo je i vrgel nazaj in tiral nazaj vse na omenjeno koto. Elitne laške čete, za fronto je stal sam laški kralj in je nagovarjal in bodril svoje bataljone, preden jih je poslal proti peščici Turudijevih ljudi. Ali Turudija je bil v svojem elementu. Kolikokrat je že zatrjeval — in še sedaj zatrjuje — da mu je bojni hrum najljubša godba. Tik za rojno vrsto je namestil telefon; vsaka baterija je dobila od časa do časa navodila, kam naj strelja in kako, osebno se je vedno informiral,

danes tam, kamor so ga oni vrgli, in postavili bran, čez katerega ne more. Trobentač majorja Turudije je trobil cele ure naskok, in major sam ni niti za hip zdvojil v svojo svetlo zvezdo.

Par dni pozneje so izgubili naši na Podgori kos jarka. Turudija je odšel s svojim bataljonom na pomoč, vzel v roke vse predpriprave, naporno delal zadnjo noč z vso svojo tako odlično vojno izkušnostjo, upotrebil po svojem lastnem načrtu polkovne pionirje, upotrebil svoje ljudi ko saperje, upotrebil po svojem načrtu artiljerijo — v jutranjem mraku je telefoniral v Gorico: »Postojanka zopet osvojena. Neznatne izgube.«

Sedaj je izvedel i svet o junaškem majorju. Ali polkova zgodovina in njegovi podložni in sobojevniki so vedeli že do tedaj toliko njegovih slavnih činov iz srbskega bojišča, da se jim je dozdevalo samoobsebi umevno, da je zvezda njegovega junaštva še svetleje ožarela.

Odšel je na vojno kot stotnik in poveljnik 9. stotnije dalmatinskega pešpolka. Začetkom septembra 1914 se je pri prehodu preko Drine odlikoval tako slavno in odlično, da je dobil red železne krone III. reda in postal izven reda major. Prostovoljno se je javil, da gre prvi s stotnijo prostovoljcev na desni po sovražniku gosto zaseden in utrjen breg. Sestavil je načrt, se zakopal tik ob levem bregu, držal sovražnika z enim delom pod ognjem, drugi del je zbijal primitivne splave. Vkljub najljutejšemu ognju je spravil s svojim premišljenim postopanjem roj za rojem čez hitro Drino, se zakopal na sovražnem bregu, odbil napad za napad, dražil in vlekel sovražnika

Čundek Anton iz Janeževega Brda pri Premu (Notranjsko), trikrat ranjen v Karpatih; pri operaciji je dobil nov nos iz prsne kože.

kje je največja nevarnost, po tem, kar je videl na svoje oči, je dal potrebna povelja, uredil sodelovanje artiljerije. Kupoma so padali Lahi, ali kakor bi rasli iz

nase, vztrajal v kljub sovražni premoči in dosegel sijajno svoj namen: levo od njega si je izsilil drug bataljon prehod z ne prevelikimi izgubami, za tem bata-

ljonom so prišli pionirji in naredili most čez reko. Sovražnik je pač posvetil vso svojo pozornost in svoje glavne moči Turudiji in njegovemu početju.

Nekaj dni pozneje so se bili ljuti boji pri Jagodnji, Milenkovem kamenu, Ražani itd. Sovražnik je bil v premoči. Neka naša baterija je vztrajala pod težkimi razmerami toliko časa na svojem mestu, da so jo Srbi obkolili in zaplenili. Še tisto noč jim je Turudija, ki je postal med tem časom poveljnik tretjega bataljona, iztrgal baterijo nazaj in njegovi ljudje so izvlekli topove nazaj in jih oteli ujetništva.

Že tedaj je vzljubila mehka duša trdega Dalmatinca z vso silo svojega poveljnika, že tedaj so peli pri pohodih in pri odmorih:

Turudija govori:
Jeste momci gotovi,
Da idemo preko Drine
tražiti Srbije? . . .

Ta ljubezen je rasla z vsakim dnevom slavnega bojevanja, ta ljubezen je spevala pesmi o njem, ta ljubezen, vdanost in zupanje mu je omogočila, da je bil vsak njegov nastop spojen z uspehom, da je njegova slava rasla od dne do dne, da je dosegal s svojimi ljudmi tudi v najkriticnejših trenutkih uspehe. V oktobru l. 1914. je bil v bojih v Bosni, v gozdovih okoli Vlasenice, enkrat obkoljen od sovražnikov. Premoči se je moral umakniti, ali že mu je prišel en sovražni bataljon za hrbet. Spredaj sovražnik, ki ga zasleduje, za hrbtom sovražnik, ki preži nanj. Kaj je storil Turudija? Drugi dan je prikorakal v Vlasenico s tistim srbskim bataljonom, ki mu je bil za hrbtom, s tistim bataljonom, ki je bil številnejši od njegovega. Pripeljal je s seboj tudi vse častnike, razen poveljnika, ki se je ustrelil videč, kako je padel Turudiji v past.

Pa bi ga ne opevali! . . .

Od prvega dne vojne do danes je na bojnem polju; krogla ga še ni ranila, bolezen beži pred njegovo malo in nezadovoljno postavo, a trdno in neupogljivo voljo. Na laškem bojišču si je priboril še vojaški zaslužni križ III. reda z vojno dekoracijo in bil povišan izven reda za podpolkovnika.

Pri Turudijevem bataljonu ni ne enega častnika, ki bi ne bil odlikovan, vsak

s svojim bataljonom ravno na odmoru; bataljon defilira pred generalom, na čelu mu hrabri poveljnik; ko vidi general enega svojih najboljših, mu radosten zakliče v obema mili materinščini: »Živio, Turudija!«

Sin Bosne, sin Prijedorja pa koraka na čelu svojega bataljona vojaško in od-

svetil le delu za naša gasilna društva; za razvoj in prosep gasilstva si je pridobil neveljvinih zaslug, z neutrudnim delom zanje si je zaslužil ime očeta naših gasilnih društev. Vedno vnet ljubezni do bližnjega upamo, da je pri Bogu prejel zaslužno plačilo. Z njim je legel v grob eden starih pristnih, sedaj že sila redkih Trnovčanov ljubljanskih. — Pokoj njegovi plemeniti duši!

† **Franc Doberlet,**
osnovatelj kranjskih gasilnih društev.

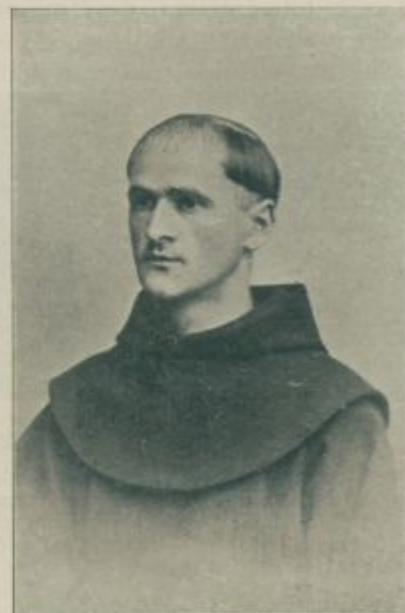
ločno in hoče pokazati, da ni samo pred sovražnikom mož na svojem mestu, nego i pred svojimi višjimi in pred vsem svetom.
St. B.

Franc Doberlet — oče kranjskih gasilcev.

(K sliki.)

Nad osemdeset let star je umrl vsej Ljubljani znani in priljubljeni meščan Franc Doberlet. Bil je rojen Trnovčan, poln smisla za delo, veselega, dovtipnega značaja, mehkega srca in odprtih, radodarnih

P. Frančišek Ambrož,
varuh svetogorskega svetišča — junak,
padel, zadet od granate 11. aprila 1916.

Počivaj v miru!

Svetovna vojska.

6. maja. Papežev poslanik v Washingtonu je izročil predsedniku združenih ameriških držav posebno pismo. Kaj pismo obsega, seveda nihče ne ve; pač pa vsi opravičeno mislijo, da papež v tem pismu posreduje med Ameriko in Nemčijo, da bi se med njima ne vnela vojska. Enako pismo je papež tudi odposlal nemškemu cesarju. Papežu se sedanji trenutek zdi ugoden za pospeševanje miru.

8. maja. Na laškem bojišču topničarski boji pri Gorici in pri Sv. Martinu, kjer so naši z minami razstrelili sovražnikovo postojanko; na gori Sv. Mihaela so se naši polastili laškega opirališča. — Pri Rivi na Tirolskem boji topničarjev.

8. maja. Irska vstaja je potlačena, in sicer čudno hitro, tako da nekateri menijo, kakor da bi bili Angleži sami to vstajo zanetili, da imajo tudi nasproti Ircem proste roke in da lahko vpeljejo splošno in enako vojno dolžnost. Pri Angležih je vse mogoče.

8. maja. Nemške čete so pred Verdunom osvojile po hudih bojih vse jarke višine 304 in tudi vrh te višine. Francozi so se junaško branili, zato jih je veliko padlo in je bilo ujetih le 40 častnikov in 1280 mož. Francozi imajo po nemških poročilih za obrambo verdunske črte zbranih 51 divizij.

9. maja. Ameriški predsednik Wilson je odgovoril na nemško noto. Iz odgovora je razvideti, da so se Amerikanci zadovoljili z nemškimi predlogi in da ne pride do vojske med Združenimi ameriški državami in med Nemčijo.

Vojni maršal Goltz-paša
poveljnik turške armade v Mezopotamiji, umrl vsled pegastega legarja.

tretji, če ne vsak drugi mož in podčastnik nosi hrabrostno svetinjo na prsih, nekateri dve ali celo tri. Zakaj podpolkovnik Turudija ni mož, ki bi pripisoval sebi svoje uspehe . . .

Kako lepo se čuje: Poveljnik soške armade pride na fronto obiskat svoje hrabre; pride v odsek, kjer je Turudija

Maršal A. pl. Makensen
poveljnik zmagoslavniških armad na jugovzhodnem bojišču

rok, kakor vse njegove sestre, od katerih je še edina Liza, ki je bila skozi petdeset let elemozinarka trnovske cerkve, nabiralka darov za cerkev sv. Janeza Krstnika. Nemška burja, ki je zavela po Kranjskem, je tudi pokojnika za nekaj časa potegnila za seboj, a se je kmalu umaknil, iz javnega življenja in se je po-

10. maja. Po hudem streljanju topničarjev pri Gorici in Doberdolu so Lahi danes zjutraj večkrat napadli z večjimi silami pobočje Sv. Martina, pa so jih naši vselej zavrnil. — Na francoskem bojišču so skušali Francozi višino 304 pred Verdunom dobiti zopet v svojo last, pa so jih sovražniki odbili; nemške čete sedaj to višino utrjujejo.

11. maja. Na laškem bojišču hudi topniški boji, zlasti na Tirolskem. — V Gorici so laški letalci vrgli dve bombi na trg; ubitih je bilo dvoje ljudi, 33 pa ranjenih.

11. maja. Namestni kralj na Irskem lord Wimborne, je vsled vstaje odstopil. — Boji pri Verdunu trajajo naprej; Francozi naskokujejo zopet višino 304 in zdaj brez uspeha.

Miguel de Cervantes — Saavedra.

(Ob 300letnici smrti.)

V sedanjih viharnih dneh radi pozabimo na marsikak spominski dan slavnih mož, ki bi jih sicer v mirnem času dostojno proslavljali. Vendar ne smemo pozabiti 300letnice, odkar je Cervantes, pisatelj svetovnoznane romana »Don Kihote«, končal svoje bridkosti in prevar bogato življenje.

»Don Kihote« zagotavlja pisatelju časten prostor med največjimi duhovi svetovnega slovstva. Ta roman je bil največkrat natisnjen, doživel je prevode skoro v vse količkej znane jezike. Le malo je knjig na svetu, ki bi bile tako razširjene kakor Cervantes-ov »Don Kihote«.

Rodil se je Cervantes meseca oktobra l. 1547. očetu, ki je bil ranocelnik v starem vseučiliškem mestu Alcalá de Henares. Oče je imel mnogo otrok, zato denarja ni mogel zapustiti Miguelu, pač pa mu je ostavil sloveče ime svojih prednikov, ki se s ponosom imenujejo obenem s Cidom. V 20. letu je bil Cervantes v šoli profesorja Lopez de Hoyos in v tem letu že imenujejo med pesniki tudi njegovo ime; med drugimi je tudi on proslavljal umrlo kraljico Izabelo, mačevo Don Karlosovo.

L. 1569. je prišel kot komornik papeževega odposlanca Acquaviva v Italijo, kjer se je v Rimu napajal z renesansko kulturo. Kmalu pa se je naveličal poslov komornika, kri Matamarov, njegovih bojeviti prednikov, zaplula je tudi v njegovem mladem srcu in vstopil je v armado svete lige, ki je takrat gradila morarico proti Turkom. Na krovu ladje »Marquesa« se je hrabro boril pri Lepanto (1571), bil je ranjen v prsi in je izgubil levo roko. Zdelo se mu je pa, da je poceni odkupil čast, da se je mogel sobojevati na ta zmagoslavni dan krščanstva. To v svojih delih večkrat omenja s takim poudarkom, kakor bi boje z orožjem višje cenil nego znanost. V bolnici v Mesini za silo ozdravljen je kmalu zopet hitel pod zastavo. Več let je trajalo to nemirno vojaško življenje. V tem trupu ga je pa vendar prišlo domotožje in zaželelo se mu je po domovini.

S svojim bratom se je vkrcal na ladjo v smeri na Španjo. Dne 26. sept. 1575 pa so morskari roparji napadli ladjo in so vkljub junaškim naporom vse potnike kot ujetnike prepeljali v Algier.

Najstrašnejše, kar je moglo takrat zadeti kristjana, da je zašel v sužnost nevernikov, je tudi Cervantes-a zadelo. Pet let je živel kot suženj strašno življenje. Drzen kakor je bil, je večkrat po-

izkušal ubežati, toda nikoli se mu beg ni posrečil. Njegova gospodarja Dali Mami in Hassan Dey bi ga bila gotovo dala umoriti, ako bi ne bila zanj pričakovala dragocene odkupnine. Seveda se mu je po vsakem ubežnem poizkusu slabše godilo. Zato je smrtno sovražil Mavre, kakor je razvidno iz »Don Kihota« (1. pogl. 39).

M. Cervantes, pisatelj »Don Kihota«.

L. 1580 so ga vendar Trinitarci odkupili z denarjem, ki so ga zanj nabrali njegovi domači. Tako je po dvanajstih letih zopet prišel med svoje. Sedaj je vedel ceniti prostost, ki je po njegovih besedah »najdražji zaklad, ki so ga nebesa dala ljudem, dragocenejši nego vsi

»Don Kihote« v svoji knjižnici.

(Iz životopisa M. Cervantes. Glej članek.)

zakladi, kar jih zemlja hrani in morje zakriva.« (D. K. 2. pogl. 58.)

Ker je bil brez leve roke, mu je bila seveda pot k vojakom zaprta. Ko je vojvoda Alba vdrl na Portugalsko, je bil Cervantes pri oskrbovalnem oddelku svojega polka. Poizkušal je pozneje vsepo-

vsod svojo srečo. Bil je upravni uradnik, davkar, dobavitelj živil za armado.

L. 1584 se je v mestecu Esquivias blizu Madrida poročil s Catalino Salazar, s premožnim in pobožnim dekletom. Pridobil si je baje svojo nevesto z romanom »Galatea«, ki pa je danes že pozabljen. Vendar miru tudi v zakonu ni našel; predober je vsakemu zaupal, zato je bil tri mesece zaprt, ker je z njim v kupčijski zvezi stoječ trgovec propal.

Da bi si izboljšal svoje dohodke, začel je pisati za gledališče. Ohranjenih je dramatičnih njegovih del razen tragedije »Numancia« devet komedij in osem manjših iger (Entremeses). Vendar na dramskem polju ni imel sreče, kakor že marsikdo pred njim in za njim. Zlasti ko je nastopil Lope de Vega kot pisatelj-prvak za gledališče, se je bliskoma utrnila Cervantes-ova zvezda. Da Cervantes svojega tekmenca ni ljubil, spričuje nam govor župnikov v »Don Kihote« (1. pogl. 48).

Baje je l. 1600. spisal prvi del svojega nesmrtnega dela, in sicer v temnici. Zakaj da je bil v zaporu, ni dognano. Zopet na svobodi je pridobil s trudom vojvodo Béjar-ja, ki mu je svoje delo posvetil, podpornika, ki mu je delo založil. Uspeh je bil velikanski, a samo moralen; denar so kopičili ponatiskovalci romana, ker je bilo takrat duševno delo še brez vsakega pravnega varstva. Zato je še vedno kot trgovski agent živel v siromašnih razmerah. Celo njegov svak ga je zaradi dote dal na boben, pa seveda ni nič pribobnal. Iz zadreg so mu pomagali večkrat razni njegovi pokrovitelji.

L. 1613. je objavil svoje vzorne novele (Novelas exemplares) to je zbirka dvanajst stilistično jako odličnih povesti, ki jih Diderot, Scott, Goethe in Tick jako priznalno presoajo. Razni pisatelji so te povesti dramatizirali — znana je posebno »Pretiosa« — in si pridobivali ime na dramskem polju na račun Cervantes-a, ki je na tem polju pogorel. — L. 1614. je spisal daljšo pesem: »Pot na parnas« (El viaje al Parnaso), kjer je kritikal svojedobne pesnike.

Tedaj pa je neki Avellancela izdal drugi del »Don Kihota«, neko potvorbo brez znanstvene vrednosti. To je nagnilo Cervante-sa, da je l. 1615. izdal svoj drugi del »Don Kihota«, ki je tudi uspeval v zvezi s prvim delom, vendar je znanstveno manj vreden, ker mu je dovtip bolj dolgočasen, vsakdanji in ker se ista snov vedno ponavlja in premleva v raznih oblikah.

Zadnje njegovo delo — njegov Postumus — je roman »Perziles in Sigismunda«. To delo je Cervantes višje cenil nego »Don Kihota«, pa njegove izdaje ni doživel. Umril je vsled vodenice 23. aprila 1616 v Madridu.

Umril je ubog in skoro nepoznan, kakor je živel. Ne kamen, ne napis ne kaže, kam da so ga pokopali. Dolgo časa je bilo treba, da so tujci Špancem dopovedali, kaj je bil Cervantes. On sam gotovo ni nikdar mislil, da bo njegovo ime tako slovelo.

»Don Kihote« je velika satira na tedanje slovstvene razmere in le oni ga bo mogel umeti in uživati, kdor pozna literaturo v romanih pred Cervantes-om.

V 16. veku je vladal na Španskem viteški roman in se širil kakor epidemija. Španec je po svojem značaju ljubil take fantastične duševne proizvode. Nikjer niso bila tako v čislih kakor pri Špancih junaška dela Karola Velikega in njegovih paladinov, vitezov od omizja kralja Artus-a, Merlina in Parsivala. Poleg teh so

pa imeli Španci še svoje posebne viteške romane, ki so jih krstili za Amadis-romane po njih prvem pisatelju.

To so na široko razvlečeni, v celih folijantih pisani romani o slavnih delih,

General Hindenburg, v 50. letu vojaške službe.

ki jih je izvršil Amadis in njegovi mnogobrojni potomci.

Vojskoval se je eden proti celim armadam, proti orjakom in velikanom- nestvorom. Glavno vlogo so igrali v teh povestih razni čarovniki, reševali so ujete princeze iz začaranih gradov. Cervantes našteje kakih 150 takih del v 500 izdajah, ki so za tedanja na knjigah siromašno

dobro res usodna povodenj. Te povesti so ljudje stari in mladi, kar požirali; vse ljudstvo je zasanjalo, zanorelo in ljudje, ki so se pasli s to hrano, niso bili za nobeno delo. Te vrste knjige so bile resna javna nevarnost za Španijo. Zato sta se trudili svetna in cerkvena oblast, da bi jih zatrli; toda vsi poizkusi so bili brez uspeha, ljudje so jih še vedno požirali.

Kar pa velemožem ni bilo mogoče doseči, to je dosegel Cervantes z enim samim udarcem. Satira Cervantes-ova je ubila vse viteške romane.

Po natisnjem »Don Kihotu« ni bilo več nobenega viteškega romana na dan. S svojim smehom, pravi Byron, je Cervantes osmešil špansko literarno viteštvo. (»Cervantes smiled Spain's chilvary away«.)

Cervantes je zgrabil te vrste romane od patološke strani. Njegov junak vsled čitanja romanov »Amadis« in podobnih znori in v mislih, da je vse res, kar so brali, slovi po celi deželi. Junaku pridruži Sancho Pansa kot oprodo, ki je, trezen od nog do glave, vedno v groznem nasprotju, s svojim junakom; seveda se mora njima pridružiti tudi neprekosljiva Dulcinea kot dama, kateri na čast in slavo izvršuje vsa svoja dela. Zanj se bojuje z velikani in palčki, z zamorci in nestvori, in kakor njegov vzor Amadis, izgnan izpred obličja svoje češčene Oriane, gre v siromašno samoto, kjer ga ljubezen mrtviči, tako stori tudi bistroidni plemenitaš Don Kihote. Za svedoka, da je njegova pripovedka resnična, navaja Cervantes arabskega modrijana Cide Hamet Benengeli-ja, kar je seveda satira na pisatelje viteških romanov, ki so se vedno sklicavali na take izmišljene svedoke, da bi ljudje njih pripovedkam rajši verjeli. Kak užitek je moral imeti Španec 17. veka, ki so mu bili te baže romani znani, ko je bral »Don Kihote«, si lahko mislimo.

Da pa »Don Kihote« vključ temu da nam manjka prave podlage za njegovo razumevanje, še vedno vzdržuje svojo slovstveno veljavo, to ravno kaže, kako duhovito delo je spisal Cervantes. — Humoriistična dela najhitreje zastarajo, humor Cervantes-ov pa še vedno prevladuje in je zmagoslavno prebil razne menjajoče se dobe. Dokler bo imel še kaj veljave zdrav dovtip, globoko poznavanje človeka in umetnost pripovedovanja, bo »Don Kihote« ostal še vedno v svoji svetovni veljavi.

.....
Zmes.

Stava.

Uradniki velikega angleškega podjetja so zabavljali na vlado, ker ni abstinencem ustregla v vseh zahtevah. Eden posebno prepričan abstinencem je opisoval v živih barvah nevarnosti in škodo alkohola in je slovesno zavpil: »Tukaj je sto kron; teh sto kron dobi tisti,

ki mi pove kak poklic, ki bi ga uživanje alkohola podpiralo!« — Dolg, suh mož vstane: »Jaz poznam tak poklic,« je dejal, »moj oče je v takem poklicu in uživanje alkohola ga prav izdatno podpira.« — »Kaj je vaš oče?« ga vpraša zgovorni abstinencem. »Moj oče mrliče pokopuje.« — »Nate, sto kron je vaših.«

Prevelika dobrota.

Slon je na svojem potu po gozdu stopil na ptiča, ki mu je skočil čez stezo; tedaj je dejal slon: Kako sem vendar neroden! Tako je sam nad seboj godrnjal in je zagledal poleg steze gnezdo z mladiči, ki so neusmiljeno čivkali in odpirali svoje kljunčke na široko: »Ubogi ptički,« je dejal slon, »po svoji ne- previdnosti sem vam ukončal mater-ptico; zato vas pa odškodujem in vam bom za mater.« Rekel je in se je vlegel, hoteč jih čuvati, na gnezdo.

Med vojaki.

»Kaj pa ste če niste v vojaški obleki?« — »Nadgeometer, gospod feldvebel!« — »Tako! Potem pa že znate svinčnik lepo ošpičiti.«

Izpiranje grla s Fellerjevimi bolečinolajšajočim, razkrajajočim rastlinskim esencijskim fluidom z zn.

„ELSA-FLUID“
 olajša
dihanje.

12 steklenic franko 6 kron. Lekarnar E. V. Feller, Stubica, Elsatrg št. 331 (Hrvatska). Nad 100.000 zahv. pisem in zdravn. priporočil.

ALOJZIJ TRINK

STAVBNO IN POHISTVENO MIZARSTVO
 LJUBLJANA, LINHARTOVA UL. 8

SE PRIPOROČA CENJEN. OBČINSTVU V LJUBLJANI
 IN NA DEŽELI ZA IZVRŠITEV VSAKOVRSNIH DEL

IZDELOVANJE
 ŽNIDERSIČEVIH PANJEV

Gospodarska zveza

centrala za skupni nakup in prodajo v Ljubljani

registrirana zadruga z omejeno zavezo

Dunajska cesta (uradni prost. I. nadstr.)

priporoča svojo

- zalogo vsakovrstnega kolonialnega in specerijskega blaga;
- zalogo najboljših mlekarških izdelkov: sira, masla, kondenziranega mleka;
- zalogo zajamčeno pristnega vina iz Kranjske, Štajerske, Ogrske, Hrvatske, Istre in Dalmacije, najboljše domače slivovke, tropinovca, konjaka in ruma. (Kleti v Spodnji Šiški št. 152);
- zalogo vsakovrstnih kmetijskih strojev. Strojnik vedno na razpolago;
- zalogo raznih močnih krmil, guojil in modre galice.

Francoski ministrski predsednik Briand (1), general Joffre (2), vojni ministr general Roques (3).

Dogodbe.

Strah v gradu. Odvetnik Dragar je bil znan v mestu po svojih velikih računih. Nekoč je zastopal svojega prijatelja graščaka na pravni poti, zaračunal mu je pa pot tako, da je sklenil graščak, da mu jo zagode o prvi priliki. Prilika je prišla kmalu. Jeseni povabi graščak po navadi svoje prijatelje na lov, med njimi tudi Dragarja. Lovci so se pripeljali večer pred lovom v grad, ker je bilo treba začeti z ranim jutrom. Grad je bilo staro poslopje, imel je razjeden stolp in pod stolpom ostanek prejšnjega jarka. O tej globini, kajti od vrha stolpa navzdol se je gledalo kakor v prepad, o tej globini so pravili, da je vrgel nekdanj hudobni vitez svojega lastnega brata iz stolpa vanjo. Naravno, da so videli duhaverni ljudje ubitega viteza, kako je hodil po stolpu in da ni maral vsled tega nikdo grajskih prebivati v zloglasnem stolpu. Bilo je pa tam še par prostorov, opremljenih za goste, kamor so nastanili v sili kakega bolj domačega znanca.

Lovcev je čakala v gradu obila večerja, po večerji jim je želel graščak lahko noč in naročil slugam, da odpeljejo goste v njihove sobe. Pri tem je dejal Draganu: »Oprosti, dragi prijatelj, da sem nastanil tebe v stolp, saj vem, da ti ne veruješ v duhove in se jih ne bojiš.« — »Za lovca je vse dobro,« je menil Dragan, »strahovi življenja so pa hujši od strahov onkraj groba.« — »Da, posebno hud strah je kak opopran odvetniški račun,« je rekel graščak in je stisnil prijatelju roko, »le glej, da se ti ne bo sanjalo o strahovih.«

So bile te besede ali je bila pozna ura in zaužita pijača. Draganu se je zdel nakrat ozki hodnik, ki je vodil k stopnicam v stolp, grozljiv, soba v stolpu se mu je zdela nekam strašna. Sluga je postavil luč na mizo in odšel, Dragan je postavil puško poleg postelje in

in ga podimo okrog po gradu. Zapomnil si bo to noč, kakor sem si jaz njegov račun.«

Glasi smeh lovcev je odobral graščakov sklep, vsi so si obetali veliko zabave. Dragan je vedel nakrat, koliko je ura, tiho se je vrnil v stolp, ki ni imel nič več groznega zanj.

Ko je bila stara ura na grajskem pročelju polnoči, so drseli po stopnicah v stolpu tihi koraki, bele postave, strašne v tmíni, so se nihale navzgor. Tiho je odprla prva vrata in krik strahu se je izvil enoglasno iz ust strahov: V sobi je stala visoka bela postava, dvigala je grozeče roko in kazala vun. Umorjeni vitez! Kako so tekli hrabri duhovi pred prvim duhom, pred prebivalcem skrivnostnega drugega sveta... Kar prekopicali so se po stopnicah. Drugo jutro je pravil Dragan lovcem, ki so bili nekam bleđi, da se mu je sanjalo, da je videl grajski strah, kako je podil neke prevzetneže iz njegove sobe.

Zdravstvo.

Hladilne pijače za zdrave in bolne. Naberí koščice suhih češpelj, stolci jedrca in izžemi v vodi in osladi. Tako narediš dobro pijačo tudi iz bučnih pešk, mandljev, suhih ošipek, dreva, ternulj ali babčevja. Poleti deva marsikdo rad v vodo kapljo kisa. Za to je najboljši pomorancin kis. Pomorancó olupí na tenko, razreži na drobno in namoči čez noč na vodi; zjutraj odlij vodo in poberi lupine v kis. Na ½ litra kisa dení lupino pomorancé, zamaši in pusti 48 ur, potem odlij kis. Je dober tudi za juhe in omake, a tudi za osvežitev vode za umivanje telesa. — Druga cenena in dobra pijača je perličina limonada. Naredi se: V velik vrč dení pest lipovega cvetja, pest dišeče perlice (Waldmeister), sok šestih limon in ¼ kg sladkorja. Na to vlij 10 litrov čiste tople vode in kupico dobrega kisa, pokrij s

pokrij in odlij čez pol ure. Ta pijača ne sme stati dolgo, ker izgubi sicer na okusu. — Na liter kropa razpusti pest kandisa, prevri nato na kropu pest suhega tropotca in polovico olupljene limone. Ta pijača je mrzla prav okusna in hladilna, gorka segreje. — Hladi in umiri kri tudi naslednja pijača: Dve žlici makovega semena, pest kandisa in limonov sok kuhaj na ½ litra vode. Mak kuhaj s kandisom 10 minut in iztisni potem vanj sok iz polovice limone; ko prevre, precedi. — Za grizave prevri na ¼ litra kropa žličko limonovega soka, malo kandisa in žličko bezgovega odcedka, s tem opari pol žličke ruskega čaja, odcedi in uživaj toplega večkrat po žlički. — Prav zdrava pomladanska in poletna pijača je pelinovec. Iztisni iz mladega pelinovega listja sok, zalij z vodo in pij zjutraj in predpoldne ali nastavi pelinov sok na dobrem žganju in jemlji po 10 kapelj tega žganja na kupici vode.

Opešane oči. Kdor piše ali dela sploh kaj drobnega, pri čemer se napenjajo oči, čuti večkrat glavobol, vidi megle in mušice. Priprosta pomoč za to je rožmarinov čaj in rožmarinova tinktura, ki okrepi oči. S čajem si umij ves obraz zjutraj in zvečer, s tinkturo si nadržni sencí in za ušesom in zmoči prav rahloma veke. V oči ne sme tinktura. Treba je tudi dosti na zrak in uživati poletni razgled v daljave.

Gospodinja.

Ravnanje s špargeljnom. Da dobiš lep špargelj, moraš imeti ročnost v izbadanju korenin. Nož je nalašč za to prirejen, ima postransko rezilo in je tumpast. Najbolje se proda lepo bel špargelj. Bel pa ostane samo, dokler ga ne opari solnce. Treba ga je torej izbadati zjutraj ali zvečer, ne kadar bode že iz prsti, ampak že, kadar kaže razpokana prst, da hoče vun. Vsako bodiko odkoplji kolikor mogoče s prsti, a glej, da ne odlomiš pri tem druge bodike. Nož zasadi kolikor mogoče globoko, glej pa, da ne raniš bodičine glave. Kdor koplje v vročini bodike, jih mora spraviti v hladni prostor, namočiti jih za eno uro v mrzli vodi, potem oprati rahloma z gobo. Nato ostrži luščine z ostrim nožem in razreži bodike na kose. Navadno bivajo kosi 20 cm dolgi. Bodike, ki rasto v peščenih tleh, so skozi in skozi sočne, one, ki rasto v težkih tleh, so ob koncu bolj lesene, zato je bolje, da so krajše od prvih. — Špargelj, ki ni šel naprej, namoči doma zopet za eno uro v vodo, vzemi potem vun, ovij z mokro cunjó in spravi na hladnem. Suh špargelj, ki se je močil celo noč v vodi, zarumeni in izgubi na okusu. Špargelj, ki gre na pošto, izkoplji zvečer ali proti večeru, ohladi, podloži v košek mokro cunjó, zavij špargelj ž njo in daj zvečer na pošto.

Mrzla raca. Raco zakolji dan prej, oskubi in izčisti in obesi. Drugi dan jo povezi, deni v emaljirano kozo in polij s polovico vina in polovico vode, tega toliko, da stoji za prst nad raco, posoli in pokrij. Ko se jame vode peniti, deni bosiljaka, pehtrana, muškata, popra, listek lavorja in par žlic in kuhaj, ne da bi kaj dolila, dokler ni raca mehka. Potem vzemi raco na krožnik in pripravi za na mizo. Poleg race daj to omako: Speni žlico olja in tri trdo kuhane rumenjake, primešaj dve žlici kisa, 100 gramov sesekljane sardele, žlico kaper in žlico gorčice. Je pripravna mrzla večerja.

Kislo zelje v loncu. Tega si napravi vsaka gospodinja lahko doma, brez posebnega dela in truda. Par lepih zelnatih glav razreži ali zriblji na dolge rezance in stlači prav na trdo v glinast loncu, polij ga in odlij prvo vodo, zalij z drugo, pokrij loncu z glinastim krožnikom in obteži krožnik s kamnom, še bolje je,

Cadorna: Čudno, moji vojaki! vedno vpijejo „Che fredó!“ — kako je mraz. Meni pa je na soški fronti čimdalje bolj vroče!

pogledal na uro. Stala je, v sobi pa ni bilo ure, zveste prijateljice samotnih noči. Dragan je vzel luč in hitel doli, da izve, koliko je ura — morda tudi, ker ga je bilo strah. Pride v hodnik in sliši graščakov glas iz obednice in zastane. Razumel je takoj, da govori o njem.

»Polnoči torej. Zavite se vsak v svojo rjuho in potem gremo gori. Vrat ne more zakleniti, ker je ključavnica potrta. Mi stopimo tiho v sobo in stojimo tu. Eden zakriči, on se zbudi in skoči iz postelje, mi drvimo za njim

čisto platneno krpo in premešaj vsak dan skozi 10 dni. Potem precedi in nalij v čiste steklenice in postavi na solnce, kjer naj stoji, dokler se ne naredi mehurčki, potem postavi v klet. — Treba je dobro zamašiti in pogledati večkrat, ker vrže zamaške rado vun. — Na liter belega vina vzemi pest dišeče perle, a ne sme biti še razcvetena; obesi jo v senco, da ovne. Potem deni v steklenico širokega grla perlico, polovico razrezane pomorancé, 25 dgk stolčenege sladkorja in 1 liter vina,

če je na zelju deščica s kamnom. Kdor hoče, da bo zelje hitro godno, ga postavi na prizidek ognjišča, pobira vsak dan pene in doliva vodo. Na tak način je zelje v osmih dneh godno in je bolj zdravo kakor posojeno zelje, ki se kisa počasi in ni za vsak želodec. Lahko se napravljata tudi sproti, skozi celo zimo. Listek lavorja in par zrn kumine in par brinjevih jagod dajo zelju dober okus in store, da je želodcu bolj prikladno. — Tako se nariblje tudi repa, samo da je treba pri nji kaj podstaviti, ker daje vodo od sebe, pobirati, kar je preveč vode, in zaliti, če je je premalo. Presuho ne sme biti ne zelje ne repa.

Kruhova smetana. Zriblji posušen ržen kruh in primešaj mu ravno toliko sladkorja, polovico vsega zribane čokolade in žlico sladke skorje. Stepi četrtno vsega sladke smetane, prilij pol manj belega vina kakor je smetane in vlij na kruh, zmešaj, postavi na led, da se strdi, in daj na mizo; je krepilna in dobra jed.

Mrčes v golobnjaku preženeš, če deneš vanj par šopkov gomilice ali vrtnega ostrožnika.

Vojna in ženska ničemurnost. Kar stoji svet, stremi ženska za tem, da se izkazuje z lepoto. Divjakinja, ki nosi klin v ustnicah ali v nosu, velikomestna dama, ki kupuje lase in mazila in deva nase v tovarni izdelane ude, obe sta iste pameti in želja, dopasti hočeta moškemu svetu. Žene pravadnih časov so si kuhale mazila in so se kopale v dišeči kopeli, žene sedanosti si naročajo mazila v tovarnah in trošijo neznane vsote za negovanje svoje polti. Rimljanke so se kopale v oslovskem mleku, Germanke so se umivale s kravjim

Lahi se igrajo vojsko.

mlekom, pri slovanskih narodih slovi kot lepotilno umivalo rosa, na katero ni še posijalo solnce. Bila je rimska cesarica, ki se je kopala vsak dan v oslovskem mleku in je imela ponoči obkladek mleka na obrazu. O drugi pripovedujejo, da je nosila ponoči na obrazu obkladek telečjega mesa. Pred nekaj leti je bila kaznovana bogata židinja, ker se je kopala v mleku in je prodajala potem branjevki ono isto mleko. Omenjena rimska cesarica je imela na svojih potovanjih spremstvo petsto oslic, da ni pogrešala nikjer svoje vsakdanje kopeli in obkladka. Rimljanke so imele sužnje, ki so jih spletale, mazale, kopale in umivale. Moderne dame imajo terilke (maserke), hišne, spletilke. Več kakor polovico svojega življenja izgubijo v premišljevanju, katera barva, blago, upletba las bi se jim bolj podala. Rimska žena je porabila toliko časa za negovanje svojega telesa, da ni imela več časa biti dobra žena in mati. In zato je razpadla rimska država. Naš čas je čas oboževanja telesa, čas

propada ženske nraavnosti. Po časopisju in povsod vidiš ponujanje dišečih mazil, vod, ki omeče in obelijo polt, vod, ki pobarvajo sive lase, mazila, ki izpreme baje suho žensko v debelo. In ta naznanila se izplačajo, kajti nobena stvar ne gre tako v denar kakor lepota, kljub najgroznejši vojski vseh časov. Krvavih udov, razbitih glav leže junaki. Njih žene in hčere?... Groza hodi po bojiščih, prazni tožijo domovi ob bojiščih. A vojak s fronte se je zaklel: »Rajši vidim krvavo polje polno mrtvih poštenih mož, kakor namazan obraz ženske, ki se lepotiči, ko umira in trpi njen mož, njen brat.«

Morski prešiči. Pri nas je ta šegava dlakasta živalica le malo znana, dasi je njeno meso prav okusno in ji ni treba ne dosti prostora ne dosti krme. Morski prešiček prihaja iz Peruvanskega, kjer ga goje od pradavna. Na Francoskem je »eochon d'Inde« priljubljena žival po manjših gospodarstvih. Angleži vzgajajo različne pasme in si delajo lepe dobičke s prodajo. Najbolj so na glasu dolgodlake vrste, ki izgledajo kakor kak živ mufl. Angleški prešičar Tomaž Melbrun pravi, da ga stane gojenje prešičkov letno 570 šilingov in mu vrže letno 1585 šilingov. Marsikdo drži morske prešičke kar med kunci, tam pa ne uspevajo; treba jim je pač svojega prostora. Samica morskega prešiča ne dela gnezda, mladiči pridejo že godni na svet, jedo od svojega tretjega dne vse, tekajo veselo po hlevu in se pomude le mimogrede s sesanjem. Duh morskih prešičev je podganam tako zoprno, da zapuste takoj hišo in dvorišče, kamor so prišli prešički. Kadar pride nepoznan človek v hlev, beže živalice z rezkim žvižgom v kote, kadar jim prinese znana oseba krmo, jo pozdravljajo z žvižgom veselja.

Sedanja trdnjavska vojska. Hitrost napada na trdnjave odloči večkrat uspeh njegov. Poleg tega mora biti napad dobro pripravljen, to je delo mirnega časa. Vojna leta 1870—1871

valnih nemških topov. Zato so ojačili v sledečih letih miru, tako Nemci kakor Francozi, trdnjave z betonskimi zidanimi in z močnejšimi oboki in oklepi, oborožili so jih z večjim številom topov in z večjim številom posadke. Preko starega načina so prešli na gradnjo velikih trdnjavskih taborov, ki so oklepani od obsežnih pasov in zamorejo sprejeti vase veliko množico vojaških čet. Na ta način so bile prezidane tudi belgijske trdnjave.

Prvi napad na Lüttich v sedanji vojni je bil podprt na okoliščino, da je prvi hip dotika napadalca s trdnjavo, hip največje slabosti v trdnjavini obrambi. Topništvo, ki brani forte, in posadka pasov, ki leže med forti, se zadržujejo lahko s presenetljivo močnim in hitrim ognjem, tako iz topov kakor iz pušk, da se ne morejo pripraviti na boj. Branilec ne sme imeti časa, da bi pripravil in dopolnil svoje delo za obrambo. Ker se godi vse nagloma, ne spozna napadeni smeri, iz katere prihaja napad in ne vé, kam meri sovražnik. Prvi napad na Lüttich ima vse znake drznega predsunka, ki se je opiral na misel, da bodo nemške čete, ki niso bile deloma niti še gotove z mobilizacijo, prišle nepričakovano hitro na pomoč in na presenečenje branilca, ki ni imel časa, da bi bil dovršil svoja obrambena dela. Prvi napad bi bil imel odločilno moč, ko bi bil podprt z artiljerijo, tako se pa ni posrečil — napad so odločili 42-centimeterski nemški topovi in 30-5-centimeterski avstrijski možnarji. Učinek teh streljavcev je bil nad vse presenetljiv. Treba je uvaževati, da se je povečal učinek topov in se je povečala možnost streljanja iz daljave — velik napredek izza francosko-nemške vojne preteklih let. Takrat je bila že izjema, če je neslo strel dalje kakor 3000 metrov, zdaj je bila uničena trdnjava Lowein iz razdalje 12.000 metrov. Velika razdalja je jako ugodna za izbiro postojank za strelne velikane, pa tudi pešci si izbirajo lažje svoja stališča in se poslužujejo prednosti kritja, katera jim nudi lega kraja. Pogum čet, previdnost vodstva odločuje pri napadih in pri obrambi trdnjav.

Prehlajenja, prepih in viažno vreme so za nas svoje grozote izgubila, ne prinese nam več revmatičnih bolečin, odkar rabimo Fellerjev bolečine lajšajoči rastlinski esenčni fluid z zn. »Elsa-Fluid« kot vtiralno sredstvo. Masaže z »Elsa-Fluidom« pozitivno cirkulacijo krvi in so tako najvarnejša bramba pred revmo, protinom, podagro in enakimi boleznimi. 12 steklenic pošlje franko za 6 kron lekarnar E. V. Feller, Stubica, Elsatrg št. 331 (Hrvatska). Nad stotisoč zahvalnih pisem in zdravniških priporočil. Fellerjeve odvajalne rabarbarske kroglice z zn. »Elsa-Pillen« 6 škatlic 4 K 40 h franko. (et)

Knjigovoznica Katol. tiskovnega društva v Ljubljani, Kопitarjeva ulica 6

se priporoča za vsakovrstna knjigoveška dela
Krajevni znaki za „Orle“, kokarde in pentlje z napisi za društva se izdelujejo v najkrajšem času po zmernih cenah.

Katoliška tiskarna II. nadstr.

Črtanje in vezanje vsakovrstnih poslovnih knjig

Tiska in izdaja Katoliška tiskarna v Ljubljani. Odgovorni urednik Josip Klovar.